

Feltételekhez kötött elismerés mint az etnikai konfliktus féken tartásának eszköze: az Európai Közösség és Jugoszlávia

*Caplan, Richard: Conditional recognition as an instrument of ethnic conflict regulation:
the European Community and Yugoslavia.
= Nations and Nationalism 8 (2), 2002. 157–177 p.*

Jugoszláviából az 1991–92-ben kivált új államok elismerését az Európai Közösség (EK) feltételekhez kötötte, melyek újra élesztették az 1878-as berlini kongresszushoz visszanyúló etnikai konfliktus-kezelés módszerét és az első világháborút formálisan befejező Párizs-környéki békeszerződések problémáit. Akkor és most az európai hatalmak a Balkán-térség békéjének alapját abban látták, hogy az új államok elismerésük feltételként fogadják el a kisebbségi jogok védelmére vonatkozó normákat. Szlovénia és Horvátország függetlenségének kikiáltása (1991. június 25.) elkerülhetetlenül bevonta az EK-t a jugoszláv konfliktusba. Az EK egyes tagállamai bármilyen döntést hoztak volna az új államokat érintően – azonnali elismerés, az elismerés elutasítása, késleltetett elismerés –, döntésük majdnem bizonyosan befolyásolta volna a térségben folyó eseményeket. Németország határozott fellépésére végül az elismerés mellett döntöttek.

Túlzás lenne azt sugallni, hogy az EK-elismerés politikája mellett hozott döntésének egyetlen vagy elsődleges érdeke a jugoszláv konfliktus mérséklése volt. Elsősorban Németország volt érdekelve különböző okokból, amelyek részben belpolitikaiak voltak, részben pedig a Balkán-térség nyugalanságára vezethetők vissza. A többiek kevesebb lelkesedést mutattak az elismerés iránt – de azért támogatták – a Tizenkettek egységének jelzését figyelembe véve, különösen a közös kül- és biztonságpolitika kialakítását szolgáló maastrichti szerződés aláírása nyomán.

Mégis, ezek az országok – valóságban a többség – az elismerés mellett döntöttek, ez tagadhatatlan, nemcsak a német „buldózer” feltartóztatatlansága miatt, hanem azért is, mert a Jugoszláviából kivált új országok el nem ismerése csak a térség bizonytalanságát tartotta volna fent, melynek következménye kiszámíthatatlan volt. A válságnak ezen a szintjén az EK-tagországok vezetői érzékelték – ahogy ezt Carrington fogalmazta –, csak rossz megoldások közül lehet választani, és az új államok elismerése látszott kevésbé rossznak. Még a nem jó választás, döntés is jobb a tévedésnél, az EK feltételei a térség békéjének alapját képezik. E feltételek alkalmazása, elfogadása az új országok belső rendjének fontos részeivé váltak, úgy mint elsősorban az etnikai konfliktusok rendezése, etnikai csoportok ütközésének elkerülése, népiirtás és etnikai csoportok erőszakos áttelepítése, asszimilációs politika kizárása és a többség toleranciája. Az, hogy mennyi valósul meg e feltételek betartásából, csak a jövő fogja megmutatni.

Az EK által alkalmazott feltételhez kötött elismerésnek jelentékeny elméleti tartalma is van. Egyebek között, hangsúlyozza a nemzetépítést, az államalapítás normáinak szerepét a nemzetközi politikához kapcsolódóan. E normáknak szabályozó funkciójuk van, és e célból rögzítik a viselkedés szabványait, melyeket szükséges teljesíteni és betartani ahhoz, hogy tanúsíthatók legyenek a formális – jogi kifejezéssel élve: „nemzetközi személyiség” – feltételei. Az EK által alkalmazott elismerési feltételek, bár jelentős mértékben hatnak a kisebbségi jogok gyakorlati alkalmazására, ami feltétele az elismerésnek, az EK új meghatározásokat hozott nyilvánosságra, melyek értelmezik: milyennek kell lenni ma egy államnak – legalábbis Európában. Természetesen ennek hatását csak hosszú távon, más követelmények teljesítésével együtt lehet felmérni. Kétségtelen, hogy az EK elisme-

rési politikájával a demokratikus normák elfogadására kényszeríti a nemzetközi társadalmat, így Jugoszláviát és utódállamait is.

Egyidejűleg az EK akciói vitathatóan, de elősegítették a nemzetiségi és nemzeti tudat erősödését Európában. Valóban, néhány esetben – nevezetesen Macedóniában – az EK állam-elismerése váltott ki és erősített meg nemzetiségi vitákat. Ez idő szerint – ironikusan éppen most – amikor az EK határozott törekvése a polgári társadalom független polgárai által alkotott állam támogatása felé mutat, a legtöbb, ha nem is minden polgári államban etno-kulturális zavarok jelentkeznek. Az államiság polgári koncepciója és az etnikum között fellépő feszültségek nyilvánvalóan a bevándorlás és állampolgárság körüli vitákra vezethetők vissza. Hogy az államiság e két koncepciója tud-e együtt létezni és megmaradni egy állam keretein, határain belül – ez lesz a 21. század Európájának nagy kihívása.

Kádár József